

KEIKALLA

Leo Kivijärven yhtye

Mikael Elgland

Iltamaperinne saavutti huippunsa 1950-luvulla. Koko kansan tuntemat viihdetaiteilijat kiersivät eri puolilla maata esittäen ohjelmistojaan. Tällaisia olivat esimerkiksi Esa Pakarinen, Tapio Rautavaara ja Reino Helismaa. Peltokankaan ohjelmatoiminta jatkui aktiivisena ja tuloksia vietiin myös naapuripitäjiin. Sodan jälkeen aikuiseksi varttunut nuoriso oli kuitenkin yhä kiinnostuneempi tanssimisesta. Iltamiin kuuluva puolentoista tunnin tanssiosuus oli edelleen odotettu, mutta pelkkä haitari ei enää riittänyt nuorille, jotka olivat tottuneet kuulemaan radiosta uusia iskelmiä. Näissä uusissa iskelmissä oli uusi rytmi ja soundi, jonka saivat aikaan huippumuusikot ja hyvät sovittajat.

Leo Kivijärvi oli harmonikkoineen kotikylänsä iltamien kantavia voimia, mutta hän joutui soittamaan nyt yksin, kun yhtyeensä Kolmiapila oli hajonnut muiden muusikoiden lähdettyä Helsinkiin. Kolmiapilassa soittivat Leo Kivijärvi harmonikka, Rainer Elgland viulu ja kitara sekä Oski Kivijärvi trumpetti ja laulu.

Mutta eipä tainnut edes Leo tietää, että hänen poikansa Sauli oli opetellut soittamaan isänsä harmonikalla vaivihkaa muutamia kappaleita. Hän oli saanut käyttöönsä myös ison orkesterikitaran, jonka alkeet hän nopeasti otti haltuunsa. Iltamatansseissa kuultiinkin pian isän ja pojan esittämää musiikkia. Sauli kuunteli harmonikkalevyjä ja tutustui kotimaisten soittajien, esimerkiksi Paul Norrbackin musiikkiin. Häntä kiinnosti myös ulkomaiset jazzhaitaristit, kuten Art Van Damme.

Mikael Elgland oli opetellut kitaran soittoa virittämällä isänsä mandoliinin neljä kieliparia kitaran tavoin. Samalla hän tuli rikkoneeksi kauniin soittimen, mutta jollain tavalla oli päästävä alkuun. Saatuaan oman kitaran ja oppia veljeltään Rainerilta, hän osallistui laulujen kitarasäestysten opettelemiseen kylän nuorten kokoontuessa milloin kenenkin kamarissa. Tuohon aikaan ilmestyi säännöllisesti pieniä vihkosia, joihin oli painettu uusimmat muoti- iskelmät. Näitä ja muita lauluja opeteltiin innolla iltakaudet.

Leo Kivijärven yhtye

Kylään oli muodostumassa pienen tauon jälkeen yhtye, kun Leo ja Sauli ottivat yhä useammin mukaansa Mikaelin. Vierailuiltamissa Kaustisen Salonkylälle joku kaustislainen viulun soittaja tuli kyllä sitten moittien kyselemään, että missäs se viuluvirtuosi (Rainer Elgland) on, kun ihan ”isse sitä tulimme kuuntelemaan”? Seinäjulisteissa oli näet ollut teksti: Lopuksi tanssia, soittaa Kivijärvi – Elgland.

Yhtye sai pian myös laulusolistin. Satu Elgland kuvailee alkutaivaltaan Yhtyeessä seuraavaan tapaan. ”Menimme Juhannusaattoamuna mummun kanssa kyläilemään Haaparannalle, jolloin Leo alkoi pyydellä minua laulamaan heidän kanssaan. Harjoittelimme vähän Leon kanssa ja selvitimme sävellajit. Minulla ei ollut esiintymisvaatteitakaan, vaan lainasin Liisan rouvamallista pukua, mustat samettiset kiinantossut olivat omasta takaa. Soitto oli Kivikankaalla ja minä olin neljäntoista.”

KEIKALLA

Seuraavaksi Leo hankki isonviulun eli kontrabasson. Puuttui vain soittaja, mutta sekin löytyisi myöhemmin. Leolla oli sovittuna joitakin tanssisoittoja ja hän kävi kysymässä, voisivatko Elglandin kaksoissisarukset Satu ja Mikael lähteä mukaan. Kovasti alaikäiset ”kakkoset” itse, olivat luvan saatuaan tietysti valmiita.

Yhtyeen nimeksi tuli Leo Kivijärven yhtye. Kokoonpano oli harmonikka, kitara, kontrabasso ja laulu. Himangan matkaa edelsi parin viikon harjoittelu, jota ei tosin tuolla nimellä kutsuttu. Puhuttiin vain kappaleiden läpi käymisestä. Enemmän kulutettiin aikaa uuden, oudon isonviulun kanssa ja ”komialta” se alkoi kuulostaa jo muutamilla yksinkertaisilla opeilla. Basson paksuista suonikielistä tuli muheva ääni yhdessä kitaran kanssa. Piti vain muistaa, että kitaristin ottaessa d-mollisoinnun, näppäillään basson vapaata kakkoskieltä, koska sehän on d-sävel. Kun kitara taas ottaa g-mollin, niin basson ensimmäinen kielihän on vapaana soidessaan g. Sitten vain samalla periaatteella tyhjän a -sävelen kautta takaisin d:hen. Ongelmia tuotti rinnakkaissävellaji, siitä kun ei enää selvitettykään vapailla kielillä, vaan piti löytää otelaudalta oikea kohta. Kun tuo kohta sitten löydettiin, siihen laitettiin vaivihkaa jonkinlainen merkki.

Matkat tehtiin aluksi Nuolikosken Letukalla. Kolmiapilan ajoilta olevat Philipsit, harmonikka sekä kitara sopivat hyvin peräkonttiin ja basso köytettiin auton katolle. Matka Himangalle oli kaksosille siihen astisen elämän pisin. Tällä matkalla koettiin myös ensimmäisen kerran asfalttite, jota oli ennen Kokkolaa muutaman kilometrin verran. Himankalaiset ottivat uuden yhtyeen ystävällisesti vastaan ja vuosien saatossa Roiman talosta tuli yhtyeen vakituinen keikkakohde. Joitakin kaupunkilaisesti puettuja nuoria miehiä tuli toisinaan seisoskelemaan lavan reunalle, ja joku hymyilikin välillä vähän vinosti kitaristipojan otteille. Sauli opetti nuorempaansa: ”Kysy niiltä, että missäs te soitatte tänä iltana”. Esiintymisiä alkoi olla joka viikko ja väliin kuuluisissakin tilaisuuksissa. Jo vuonna 1959, vain pari vuotta aloittamisensa jälkeen, yhtye esiintyi maankuuluilla Kalajoen hiekkasärkkien Juhannusjuhilla toisena yhtyeenä Kai Pahlmanin yhtyeen kanssa.

*Erkki Kanerva, Sauli Kivijärvi, Mikael Elgland,
Satu Elgland. Leo Kivijärvi*

KEIKALLA

Seuraava askel oli tietenkin rumpujen hankkiminen. Rumpalia vaan ei löytynyt kylältä, jolloin käännettiin naapuripitäjän puoleen. Erkki Kanerva Vimpelistä soitti yhtyeessä jonkin aikaa ja hänen jälkeensä Pentti Kästämä Himangalta. Tilanne vakiintui vasta, kun oman kylän poika, Pekka Mäkelä varttui siihen ikään, että hänet voitiin ottaa mukaan. Kokeiltiin erilaisia kokoonpanoja. Yhtyeeseen kuului jonkin aikaa puhaltajakin, Lauri Yli-Pekka trumpetteineen sekä Pasi Toivonen vetopasuunoineen.

Vakava ongelma yhtyeelle tuli Saulin asepalveluksen myötä, jonka jälkeen hän avioiduttuaan muutti Kokkolaan. Siellä Sauli Kivijärvi soitti useissa eri kokoonpanoissa sekä oman yhtyeensä kanssa useita vuosikymmeniä. Saulin kunniaksi on sanottava, että hän oli aina enemmän kiinnostunut vahvasta harmoniasta kuin sorminäppäryydestä. Tässä suhteessa hän erottui useimmista muista haitarin soittajista.

Saulin poismuuton jälkeen turvaututtiin taas nuorisoon. Basson soiton otti omakseen nuori Ari-Jouko Elgland. Tämä kokoonpano olikin sitten viimeinen ja pysyvin. Yhtyeen nimi muutettiin Leo Kivijärven tangoyhtyeeksi ja lopulta Leo Kivijärven solistiyhtyeeksi.

Tuohon aikaan, 1950- ja 1960 -lukujen vaihteessa, orkestereita perustettiin ahkerasti erityisesti kaupunkeihin ja muihin väestökeskuksiin. Maalaiskyläen orkesterit olivat harvinaisempia. Kivijärven yhtyeen lisäksi yksi pitkäaikaisimpia ja menestyksekkäimpiä oli naapuripitäjässä Vetelissä toiminut Saaren veljesyhtye.

Kivijärven yhtye kierteli tanssilavoja lähes kymmenen vuotta. Yhtye oli keikalla aina viikonloppuisin, mutta välillä keikkoja siunaantui myös keskelle viikkoa. Leo Kivijärvi kertoi maakuntaradiolle vuonna 1992 antamassaan haastattelussa, että vuoden 1960 tienoilla kalenterin kaikki lauantait ja sunnuntait oli varattu kahdeksi vuodeksi eteenpäin. Esiintymisalue kattoi Pohjois-Pohjanmaata Raahesta alkaen Etelä-Pohjanmaalle, Laihialle ja Vaasaan saakka sekä Savossa Kiuruvedelle ja Kuopioon sekä Keski-Suomessa Jyväskylään asti. Näiden alueiden merkittävimmät tanssipaidat olivat yhtyeen vakituisia esiintymispaikkoja. Vaikka tuolloin ei juuri fanikulttuuria ollut, ei ollut vaikea havaita, että merkittävän moni tuli aina sinne, missä Satu Elgland lauloi ja Kivijärven yhtye soitti. Joissakin paikoissa, esimerkiksi Kiuruvedellä, järjestettiin yleisöäänestyksiä parhaasta orkesterista ja joskus ne voitti Kivijärven solistiyhtye, jättäen taakseen monet pääkaupunkiseudun nimekkäät kokoonpanot.

Keikkamatkat olivat pitkiä. Yhtyeen nuorimmat lähtivät matkoille usein suoraan koulusta, vaikka sitten viimeisiltä tunneilta karaten. Alkuun matkat tehtiin Nuolikosken Leon pirssillä, Chevroletilla ja myöhemmin Vauxhallilla. Nuolikoski oli kokenut ja turvallinen kuski, joka osasi pitää huolta siitä, ettei uni ajon aikana yllättäisi – hän nukkui varastoon. Usein nauratti ja vähän kauhistuttikin näyttämön takaa, bassopussista kuuluva kuorsaus. Mahtaneeko tuo kuulua salinkin puolelle? Soittojen lisääntyessä hankittiin oma kulkupeli. Pobeda oli ensimmäinen ja De Soton jälkeen tuli vuoroon varma ja turvallinen vihreä Volga. Kelirikko vaivasi hiekkateitä keväisin ja monesti tarvittiin tienvarren maatalon traktoria avuksi. Ari Elgland muistelee, kuinka jossain päin Savoia De Soto vajosi kurakkoon helmojaan myöten. Apuun ehti savolaisisäntä, joka asetteli kuusen latvuksia renkaiden alle. Kun vähän epäiltiin, että noinkohan tuo tuosta lähtee, isäntä totesi varmana: ”Kyllä se siitä männöö, kahtoo vuan, jottei koasu lopu”. Ja menihän se.

KEIKALLA

*Satu Elgland, Leo Kivijärvi, Ari Elgland, Mikael Elgland.
Pekka Mäkelä on kameran takana.*

Mikä mahtoi olla pitkäaikaisen ja laajan suosion taustalla? Ehkä suosio perustui yksinkertaiseen, vaatimattomaan esiintymiseen sekä huolelliseen ohjelmistovalintaan. Tärkeintä ei ollut musiikin muodikkuus, vaan se, että sävelmä sopi yhtyeelle. Tämän seurauksena ohjelmistossa oli paljon sellaista, jota kukaan muu ei esittänyt. Elglandin sisarukset äänittivät radiosta magnetofoninauhalle kappaleita ja opettelivat ne yleensä jo kolmistaan, jotta voisivat ehdottaa niitä Leolle ja Pekalle.

KEIKALLA

Mikael ja Satu Elgland

Usein Satu ja hänen kaksoisveljensä Mikael lauloivat stemmoissa, heidän äänensä kun sopivat hyvin yhteen. Nämä duettokappaleet olivat aina herkän kauniita ja mollisävyisiä ja niistä tuli yhtyeen vakiomateriaalia vuosikausiksi. Eräs tällainen oli argentiinalainen kansansävelmä [Nostalgias Tucumana](#).

Leo Kivijärvi vanhimpana toi säännöllisesti opeteltavaksi vanhempaa, jo ennen sotia esitettyä materiaalia. Myös ajan tuotteliain viihdemusiikin säveltäjä Toivo Kärki lähetti Leolle aina pianonuotin uudesta sävellyksestään, ja vieläpä korvauksetta.

KEIKALLA

Laulusolisti Satu Elgland oli yhtyeen tähti. Hänen suosionsa perustui osin samoihin seikkoihin kuin nykytähtienkin, eli ulkoiseen olemukseen, mutta hän osasi myös laulaa, ja vieläpä hyvin monipuolista musiikkia. Hänen lämmin, ehdottoman puhtaana soiva alttonsa sopi yhtyeen soundiin erinomaisesti. Satu ei sortunut tämän päivän tangoprinsessojen mielitelevään tekovibraattoon, vaan hänen vibraattonsa oli säästeliäs, miltei huomaamaton. Laulu oli aitoa ja luonnollista, ilman maireaa yleisöä kosiskelevaa sentimentaalisuutta.

Vaikka orkesterin nimi yhdessä vaiheessa olikin Kivijärven tangoyhtye, se soitti aina monipuolista musiikkia. Vielä tänäkin päivänä elävät legendat eteläpohjalaisista tanssien järjestäjistä, jotka pakottavat yhtyeen soittamaan yksinomaan tangoa, eivät ole koskaan kuvanneet totuutta. Kivijärven yhtyeen ohjelma oli sama Laihialla kuin muuallakin. Se sisälsi paljon muutakin kuin tangoa. Voisipa melkein sanoa, että nykyisten lavatanssien beatit ja omat biisit, eivät olisi tuolloin kelvanneet yksipuolisuutensa vuoksi pohjalaisille. Oli osattava valssi, jenkka ja polkka. Tangoakin esitettiin, etenkin soitettuna, mutta ne olivat klassisia tangoja, joilla ei ole paljoakaan tekemistä tangomarkkinoiden yhteydessä syntyneiden nykyisten ”tangoviritelmien” kanssa. Ihmiset osasivat kuunnella ja tanssia instrumentaalejakin, jolloin solistilla oli aikaa rikastuttaa maracasseilla ja muilla lyömäsoittimilla samban, rumban tai beguinen rytmistä kudosta.

Mikael Elgland, Ari Elgland, Satu Elgland, Pekka Mäkelä, Leo Kivijärvi

Tuohon aikaan ei vielä puhuttu humpasta, mutta vanhempaa foxtrottia soitettaessa Leo kutsui sitä pistoksi. Kun Satu lauloi Vanhan veräjän luona, usein yleisön pyynnöstä useampaan kertaan illassa, sitä kutsuttiin foxiksi. Pistossakin pyrittiin hillittyyn vauhdikkuuteen, eikä tunnelmaa tavoiteltu liian nopealla tempolla. Suurella menestyksellä

KEIKALLA

esitettiin myös musiikkia, jota oli vaikea sijoittaa mihinkään tanssilajien kategoriaan. Esimerkiksi Satun laulama juutalainen sävelmä Hava Nagila oli aina suosittu ja odotettu esitys.

Tanssiorkestereissa kitaran tehtävä oli toimia rytmisoittimena, eikä sitä sooloissa ja solistitehtävissä juuri kuultu. Tämä johtui paljolti vahvistinlaitteista. Pikkuhiljaa tilanne kuitenkin parani. Musiikkiliikkeisiin tuli orkesterikitaroiden lisäksi erillisiä tallan päähän kiinnitettäviä mikrofoneja, joiden säätöruuvi puolestaan kiinnitettiin plektrasuojukseen. Näin kitaran ääntä voitiin vahvistaa yhdistämällä kitara yleisvahvistimiin, vaikkakin vaatimattomiin sellaisiin.

Rainer Elgland täydensi yhtyettä viulun kanssa aina lomillaan, eikä ainoastaan viulistina vaan välillä myös kitaristina. Hän opetti soittamaan muutakin kuin tanssimusiikkia. Jos oli säestettävä viululla soitettu Montin Csardas, Unkarilainen tanssi tai Toivo Kuulan sovituksia eteläpohjalaisista kansanlauluista, ei tietenkään voinut soittaa aivan hatusta. Rainerin mukana tulivat myös uudet tuulet. Hänen kanssaan käytiin Helsingin Kulttuuritalon jazzkonserteissa kuuntelemassa maailman huippuja.

Työväline on työmiehelle tärkeä asia, joten niistäkin on syytä mainita muutama seikka. Yhtyeen alkuvuosina toimittiin vanhojen, usein kesken keikan hajoavien laitteiden varassa. Elomaan haitari toimi kyllä aina, eikä sen ääni juuri vahvistusta kaivannut. Kouvolaan vielä tuolloin toiminut harmonikkatehdas oli eräs maailman huippuja. Sen valmistamat mallit olivat hanuristien suosikkeja. Leo Kivijärvin hankki uuden, kiiltävänmustan Kouvolan Casoton, jonka sisään, näkymättömiin oli asennettu mikrofoni.

Pekka Mäkelä täydensi pikkuhiljaa rumpupatteristoaan ja hankki lopulta uudet Premier-rummut. Paksuilla suonikielillä varustettu basso oli päässyt liimauksistaan altistuttuaan auton katolla kuljetettaessa suurille lämpötilojen vaihteluille ja kosteudelle. Niinpä Ari osti itselleen Vaasasta hienon uuden kontrabasson. Vanha basso paukahti usein kiväärin lailla tallan kaatuessa kantta vasten, mutta uuden basson talle oli kaatumisen estämiseksi varustettu metallisella kolmannella jalalla.

Sopimukset esiintymisistä tehtiin pääsääntöisesti edellisen esiintymisen tilityksen yhteydessä. Järjestäjien kanssa sovittiin vain, milloin tullaan uudestaan. Mitään kirjallisia sopimuksia ei ollut. Elglandin tuvan seinällä oli puhelin, johon otettiin vastaan soittotilauksia, joskus koko perheen voimin. Pieneen siniseen vihkoon tehtiin merkinnät tulevista keikoista. Yleensä kaikki toimi, eikä ongelmia ollut. Kerran kuitenkin matka kävi tuttuun paikkaan Kiuruvedelle. Viimein 200 kilometriä ajettuaamme pääsimme perille huomataksemme, että toinen orkesteri oli jo kokoamassa kampeitaan lavalle. Oli tapahtunut päällekkäiskirjaus, eli kuten nykyisin sanottaisiin tuplapuukkaus, joko meille tai järjestäjille. Kuunneltiin hiukan aikaa ja pantiin merkille, että jyväskylälaisessä yhtyeessä oli viulisti ja vieläpä hyvä sellainen, Hiekkavirta nimeltään. Paluumatkalla pysähdyttiin jossain tanssipaikalla, jossa lauloi Rock Jerry, mutta yllätys oli suuri kun huomasimme, että säestävässä yhtyeessä soittivat Teuvo Suojärvi pianoharmonikkaa, Heikki Annala kontrabassoa, Jaakko Vuormaa rumpuja ja itse Herbert Katz kitaraa. Aivan maan kärkeämuusikot jazzin alalta. Ensimmäisen kerran kitaristin alku ymmärsi, miten kitaralla oikeastaan voidaan soittaa.

KEIKALLA

Matka kävi heti arkena Helsinkiin hankkimaan uutta kitaraa. Tämä saksalainen, edelliseen kitaraan verrattuna pieni ja helposti käsiteltävä puoliakustinen Höfner oli varustettu peräti kahdella mikrofonilla, joiden kummankin äänenväriä voi säätää. Harjoitteluinto kasvoi. Kun vielä vanha, tehoton kitaranvahvistin korvattiin uudella Dynacordilla ja myöhemmin huippulaatuisella Gibsonin Maestrolla, niin yhtyeen välisoittoja esitettiin yhä useammin sähkökitaralla. Myös kokonaisia kitaralla esitettäviä soolokappaleita otettiin ohjelmistoon. Ehkä merkittävin työtä helpottava tekijä oli uusien PA -laitteiden hankinta. Tuon ajan ehkä suosituimmat orkesterivahvistimet olivat nauhakaiulla varustetut italialaiset Meazzit, jotka Kivijärven yhtyeikin hankki. Rahoitus tapahtui niin, että jokaisesta soittopalkasta siirrettiin syrjään tietty osa. Laulun lisäksi vahvistimiin saatiin harmonikka ja asettamalla kitaranvahvistimen eteen mikrofoni saatiin kitaraan aivan uusi, ajanmukainen sointi. Tämä tulikin tarpeelliseksi viimeistään silloin, kun rautalankayhtyeiden nousu vaati Tangoyhtyeeltäkin Emma - twistiä. Tämän ilmiön vuoksi Arin oli hankittava sähköbasso, mutta kovin innokkaasti yhtye ei tuohon muotimusiikkiin paneutunut, pari rautalankaa illassa riitti. Toinen muoti-ilmiö oli Letkajenkka ja samanaikaisesti suosikeiksi nousseet ohutääniset iskelmätahdet. Ihmettelimme noita uusia pikkutyttömäisiä ääniä todeten, että oikea jenkka on sentään jotain: "...kesäyös´on lemmentaikaa, lupauksen kulta-aikaa, varo, ettei sydäntäsi vie, tuo Tuulia, Tuulia..."

Kivijärven yhtye jatkoi suosittuna edelleen. Vähitellen nuorten astuminen vuorollaan asepalvelukseen tai avioon tekivät toiminnan vaikeaksi. Peltokankaalta oli lähdettävä paremman leivän perään tai opintoja jatkamaan. Yhtyeen säännölliset esiintymiset loppuivat 1960 -luvun puolivälin jälkeen. Kaikki jäsenet kuitenkin jatkoivat musiikkiharrastustaan jossain muodossa. Tulevinakin vuosikymmeninä, varsinkin kesälomien aikaan, yhtye esiintyi vielä monissa tilaisuuksissa ja soitteli kokonaisia tanssi-iltojakin. Viimeisin esiintyminen oli vuonna 2001 Peltokankaan työväentalolla.

Ari Elgland, Leo Kivijärvi, Mikael Elgland, Pekka Mäkelä, Satu Elgland